

Ontwikkeling ondernemersfondsen in Nederlandse gemeenten

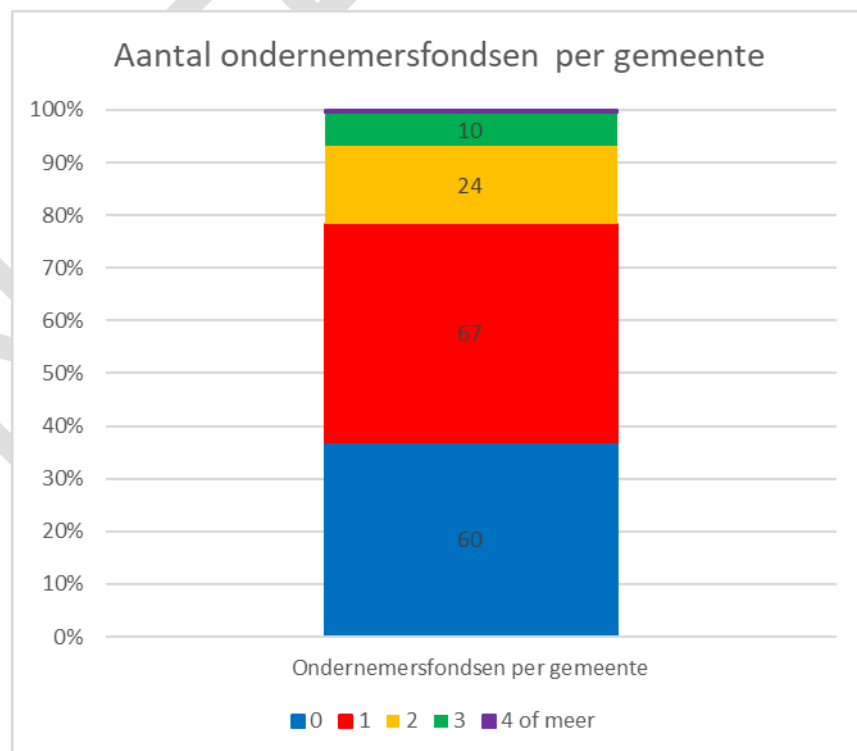
Ondernemersfondsen zijn een veelvoorkomende manier om ondernemers in Nederlandse gemeenten te verenigen en te betrekken bij hun omgeving. Ondernemersfondsen zijn er in allerlei vormen en maten. Om een overzicht van ondernemersfondsen in kaart te brengen heeft stichting CLOK in 2017 een enquête uitgezet onder alle Nederlandse gemeenten. In 2018 is deze enquête herhaald, met als doel ontwikkelingen inzichtelijk te maken. De respons vormt een stevige basis om een inzicht te geven van de ontwikkeling van ondernemersfondsen. Hieronder treft u de analyse van de gehouden enquête aan

Aantal ondernemersfondsen

Aan de inventarisatie hebben uiteindelijk 162 gemeenten deelgenomen. Van deze 162 gemeenten geven er 60 aan dat er op dit moment geen ondernemersfondsen actief zijn in de gemeente. Met in totaal 67 gemeenten is het aantal gemeenten met 1 ondernemersfonds het grootst. Dit terwijl er 34 gemeenten met 2 of 3 actieve fondsen zijn. Zelfs één enkele gemeente gaf in de enquête aan 4 actieve ondernemersfondsen te hebben.

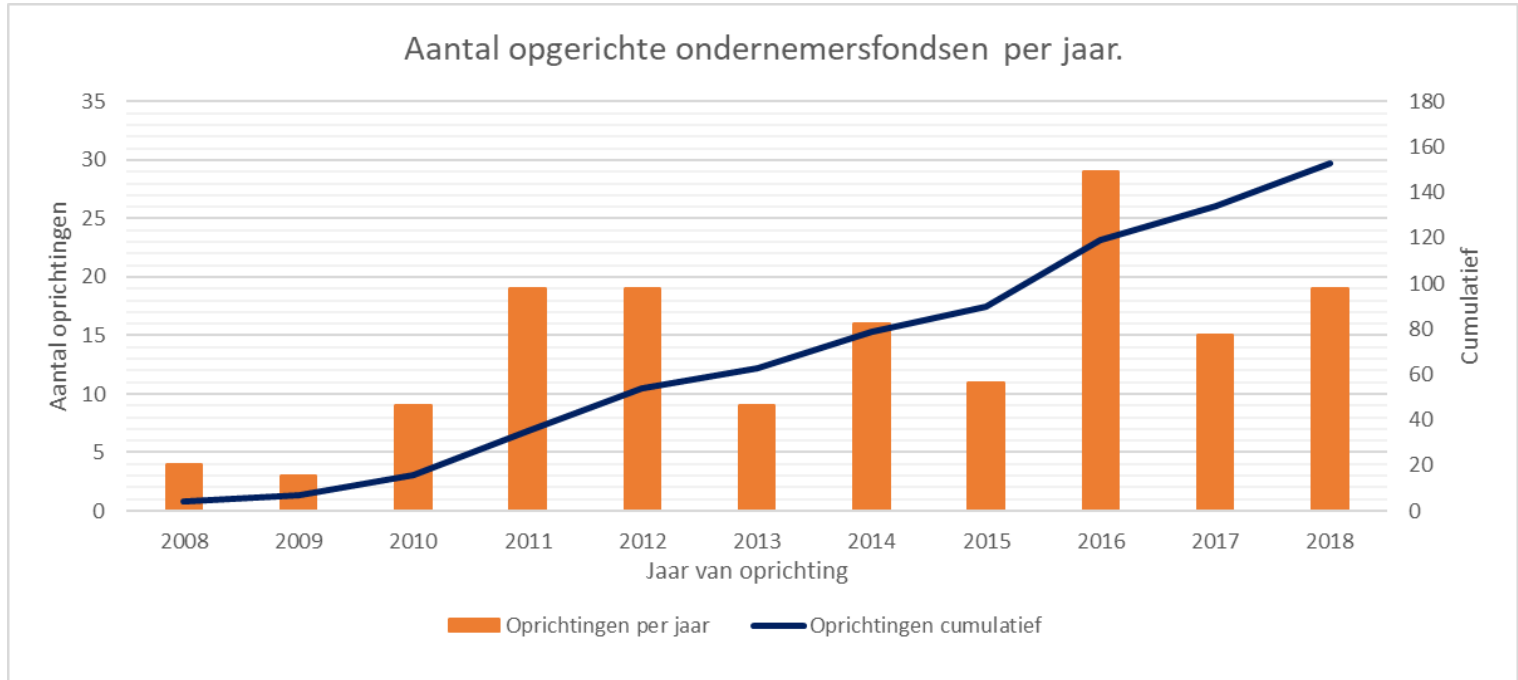
In 12 van de 60 gemeenten zonder actief ondernemersfonds zijn op dit moment initiatieven om een ondernemersfonds op te zetten. Tevens is in 3 gemeenten het ondernemersfonds gestopt,

waarbij een gebrek aan draagvlak als belangrijkste oorzaak werd genoemd. Een gebrek aan draagkracht is ook de belangrijkste verklaring in het geval er geen enkel ondernemersfonds actief is in een bepaalde gemeente. Zo blijkt uit de enquête ook dat er in 26 gemeenten wel sprake is geweest van een initiatief voor de oprichting van een

Figuur 1; Het aantal ondernemersfondsen per gemeente.

fonds, maar dat het initiatief is stukgelopen omdat er onvoldoende draagvlak/animo onder de ondernemers is. Een andere reden die vaak wordt genoemd als verklaring is dat de schaal simpelweg te klein is.

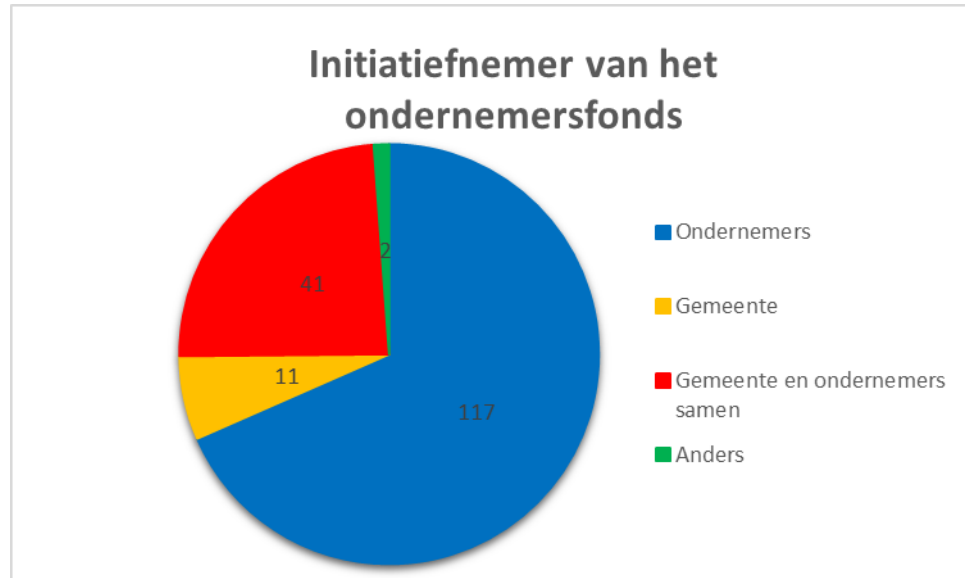

Figuur 2; Het aantal opgerichte ondernemersfondsen per jaar.

Het oudste ondernemersfonds in de gemeenten die aan de inventarisatie hebben deelgenomen is in 1998 is opgericht. In totaal is voor 153 ondernemersfondsen het startjaar ingevuld. In figuur 2 is cumulatief te zien dat er vanaf de jaren 2009-2010 een flinke stijging plaats heeft gevonden van het aantal ondernemersfondsen. Daarnaast is er in de jaren 2011-2012 en in 2016 een piek te zien. Voor de eerste piek is een tweeledige verklaring te geven. Enerzijds is dit te verklaren door het in werking treden van de Experimentenwet BIZ (bedrijven investeringszone) en anderzijds de introductie van een nieuw soort ondernemersfonds: het gemeente brede model. De Experimentenwet BIZ liep af in 2012 en is daarna meerdere malen zonder al te veel succes verlengd. Dit is terug te zien in het verminderde aantal oprichtingen in de jaren tot 2015. De verklaring voor de tweede piek is het instellen van de nieuwe Wet op de Bedrijven investeringszone.

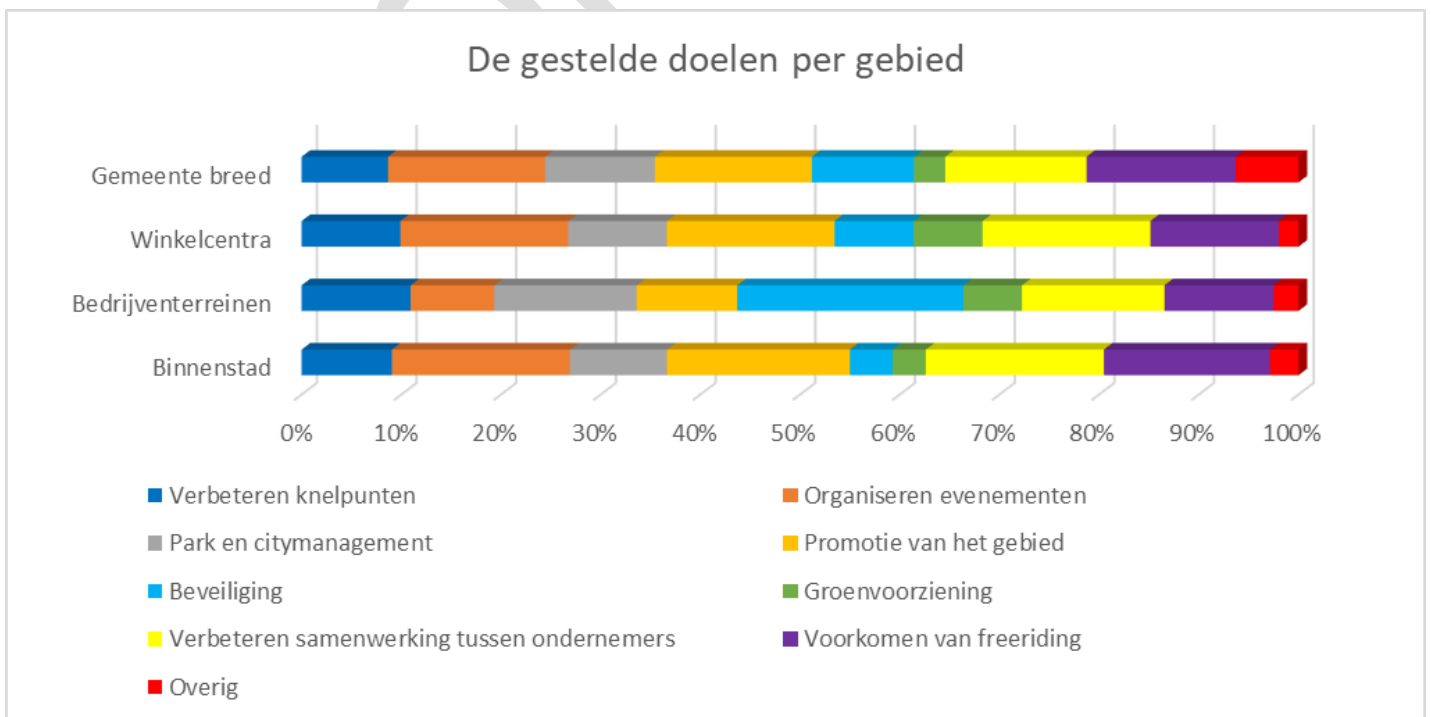
De initiatiefnemer van het ondernemersfonds

Uit figuur 3 blijkt dat met 117 opgerichte ondernemersfondsen, in 68% van de gevallen ondernemers de initiatiefnemer van het fonds zijn. Verder zijn er 41 opgerichte ondernemersfondsen met een gezamenlijk initiatief, wat 24% van het totaal omvat. Bij slechts 11 ondernemersfondsen, of 6,4%, lag het initiatief bij de gemeente alleen. Tot slot zijn er nog twee fondsen welke een initiatief kenden dat niet bij een van de vorige categorieën in te delen was, bijvoorbeeld omdat zij op initiatief van de parkmanager zijn opgericht.

Figuur 3; De initiatiefnemer van het ondernemersfonds.

Het doel van ondernemersfondsen

Figuur 4; De gestelde doelen per gebied.

Ondernemersfondsen worden vaak opgericht met een of meerdere specifieke doelen. Uit Figuur 4 blijkt ten eerste dat onafhankelijk van het gebied het organiseren van evenementen, promotie van het gebied en verbetering van samenwerking tussen ondernemers het meest voorkomen. Dit is logisch als er in acht wordt genomen dat het grootste gedeelte (65%) van de ondernemersfondsen uit deze inventarisatie actief zijn in het centrum/binnenstad. Wanneer er wordt gekeken naar ondernemersfondsen op bedrijventerreinen komt beveiliging als belangrijkste doel naar voren. Ondernemersfondsen met het doel groenvoorziening of het beheer hiervan worden relatief weinig genoemd, vaak omdat de gemeente dit beheert. Een overzicht van de overige doelen die in de enquête werden genoemd is opgenomen als bijlage.

Als vervolgens per locatie gekeken wordt naar de verhouding tussen de gestelde doelen blijkt dat het doel van een ondernemersfonds vaak afhankelijk is van de locatie. Zoals ook uit Figuur 4 opgemaakt kan worden is beveiliging het belangrijkste doel van ondernemersfondsen op bedrijventerreinen. Ondernemersfondsen in binnensteden richten zich het meest op promotie van het gebied en organiseren van evenementen. Opvallend is verder dat voor alle locaties behalve bedrijventerreinen het verbeteren van de samenwerking tussen ondernemers en gemeente en ondernemers onderling een belangrijk doel is. Groenvoorziening wordt door ondernemersfondsen op zowel bedrijventerreinen als in winkelcentra relatief vaker tot doel gesteld dan op andere locaties. Ook het voorkomen van freeriding is op alle locaties een belangrijke doelstelling.

Budgetten van ondernemersfondsen

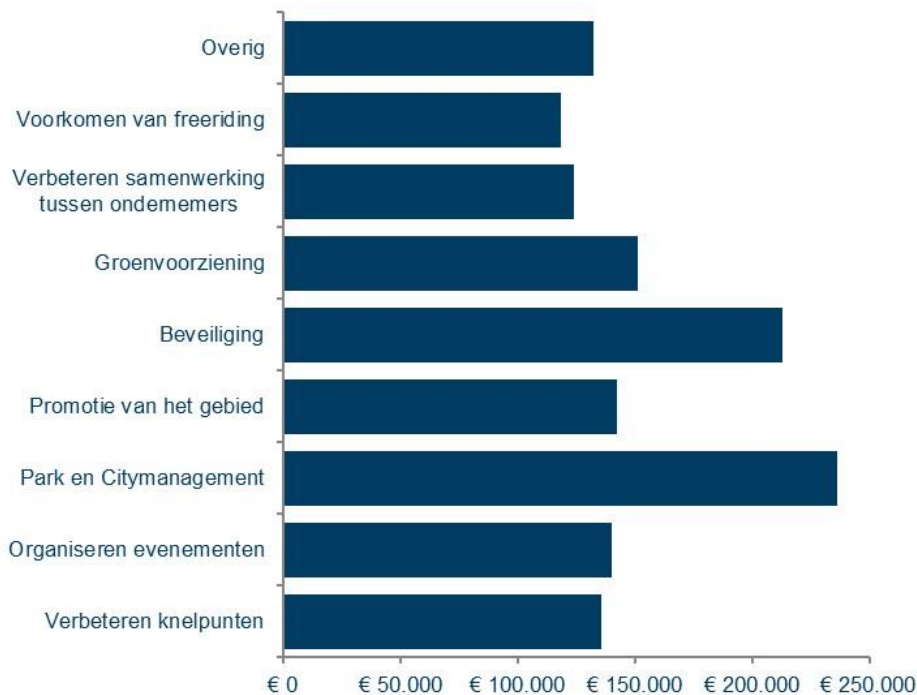
Een manier om uitspraken te kunnen doen over de prestaties van ondernemersfondsen is de ontwikkeling van het budget. Er kan worden aangenomen dat het budget

Figuur 5; veranderingen in het budget van ondernemersfondsen.

toeneemt als de prestaties van het ondernemersfonds goed zijn en de betrokkenen dus tevreden zijn.

In Figuur 5 is te zien dat vooral bij ondernemersfondsen met reeds een groot budget sprake is van budgetstijging. Hieruit zou opgemaakt kunnen worden dat ondernemersfondsen met een groot budget beter presteren dan ondernemersfondsen met een kleiner budget. Dalingen in budget komen vaak voor in de eerste jaren na de oprichting van een fonds. Een verklaring hiervoor kan zijn dat tijdens de opstart van een fonds er meer budget nodig is om het een en ander op te zetten. De opstart van een fonds vereist een investering van uren die niet meer nodig zijn als het fonds eenmaal enkele jaren draait, waardoor het benodigde budget afneemt. Of dit daadwerkelijk het geval is kan op basis van de beschikbare gegevens niet met zekerheid gesteld worden.

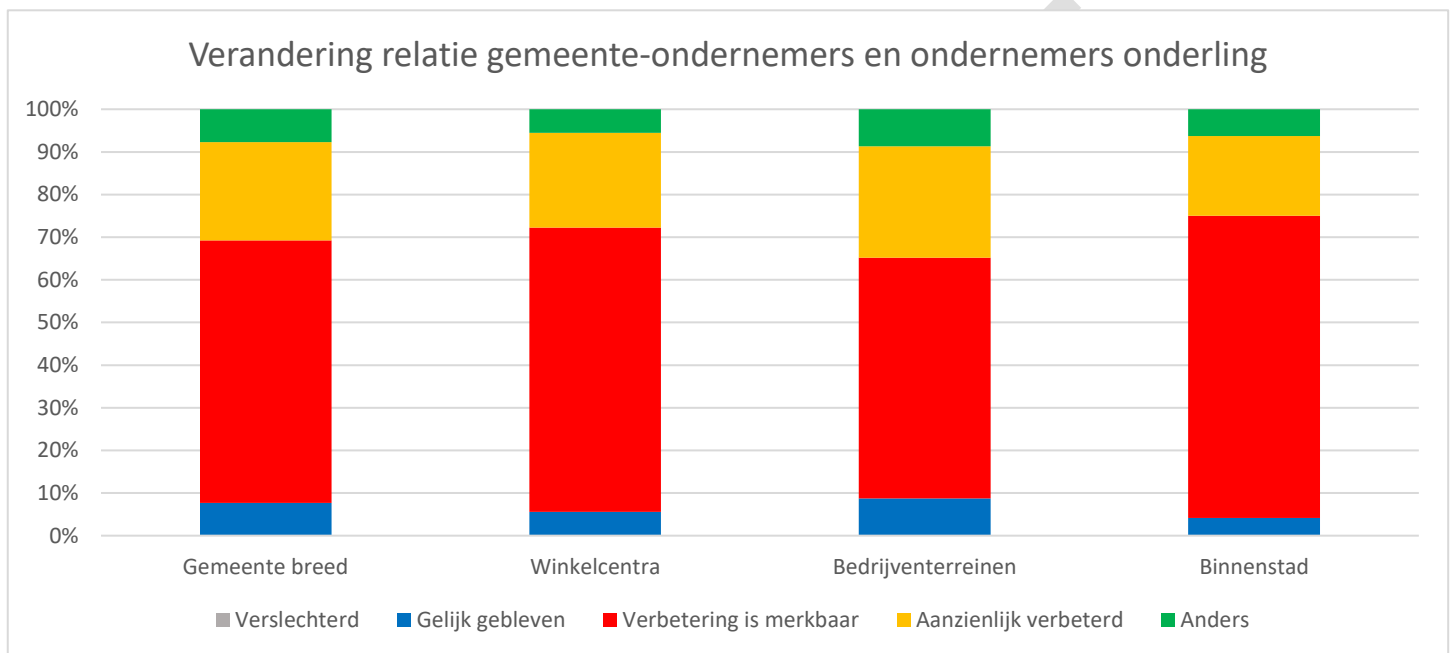
Figuur 6; De hoogte van het budget per doel.

Als gekeken wordt naar de hoogte van het budget wordt zichtbaar dat ondernemersfondsen met het doel Park en Citymanagement en beveiliging een significant hoger budget hebben dan andere ondernemersfondsen (Figuur 6). Een mogelijke verklaring hiervoor is het algemene nut en brede draagvlak voor Park en Citymanagement; het is een doel dat voor een breed spectrum aan ondernemers relevant is. Beveiliging kent een relatief hoog budget aangezien collectieve beveiliging een voor de voornaamste doelen is van ondernemersfondsen op bedrijventerreinen. Daarnaast worden beide doelen vaak genoemd als doelen van gemeente brede

ondernemersfondsen, en juist deze vormen van ondernemersfondsen kennen dikwijls hogere budgetten.

Invloed van ondernemersfondsen op relatie gemeente-ondernemers en ondernemers onderling

Een andere manier om uitspraken te kunnen doen over de prestaties van ondernemersfondsen is door te kijken hoe de relatie tussen de gemeente en ondernemers en ondernemers onderling is, en hoe deze zich ontwikkelt. Er kan worden aangenomen dat wanneer een ondernemersfonds goed presteert, de relatie tussen gemeente en ondernemers én ondernemers onderling verbetert.

Figuur 7; Invloed van ondernemersfondsen op de relatie tussen gemeente-ondernemers en ondernemers onderling.

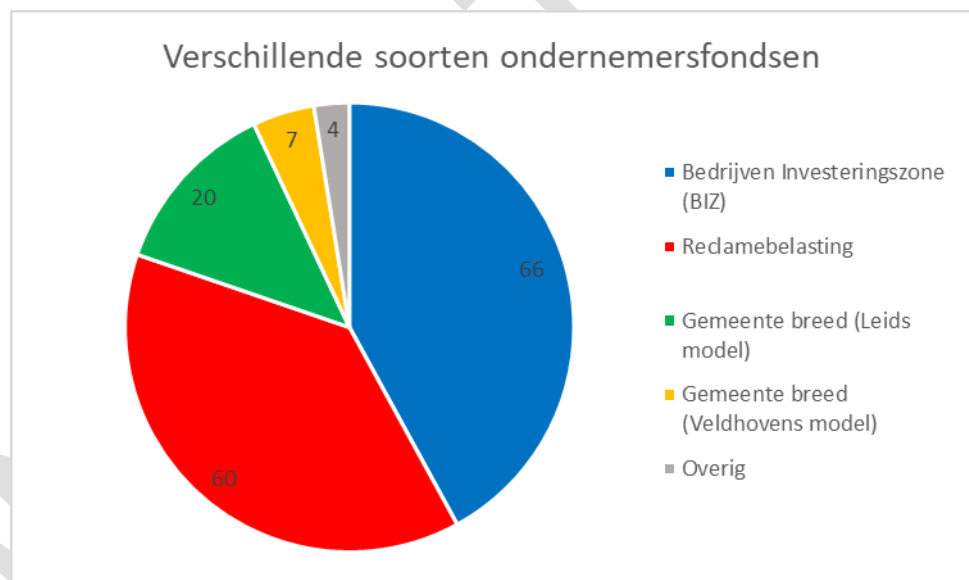
In figuur 7 is te zien dat in minimaal 80% van de gebieden de relatie tussen ondernemers en gemeente en ondernemers onderling is verbeterd na de oprichting van een ondernemersfonds. En in 20% van die gevallen is deze relatie zelfs aanzienlijk verbeterd. Verder is in geen enkel geval de relatie verslechterd en in ten hoogste 9% van de gevallen de relatie gelijk gebleven. Er zijn kleine verschillen tussen de gebieden op te merken. Opmerkelijk is dat op bedrijventerreinen meer relaties gelijk gebleven zijn alsmede de meest aanzienlijke verbeteringen werden gerapporteerd vergeleken met de andere gebieden. Binnensteden en winkelcentra kennen de meeste verandering, waarbij er in 95% van de gevallen een verbetering is in de relatie. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de grootte van het gebied en de doelen van het fonds. Denk bijvoorbeeld aan ondernemers in een (winkel)centrum die gezamenlijk een evenement organiseren; deze werken meer samen waardoor de relatie zal verbeteren. Er kan dus worden aangenomen dat ondernemersfondsen een positief

effect hebben op de relatie tussen ondernemers en gemeente en ondernemers onderling.

Soorten ondernemersfondsen ingedeeld naar financieringsvorm

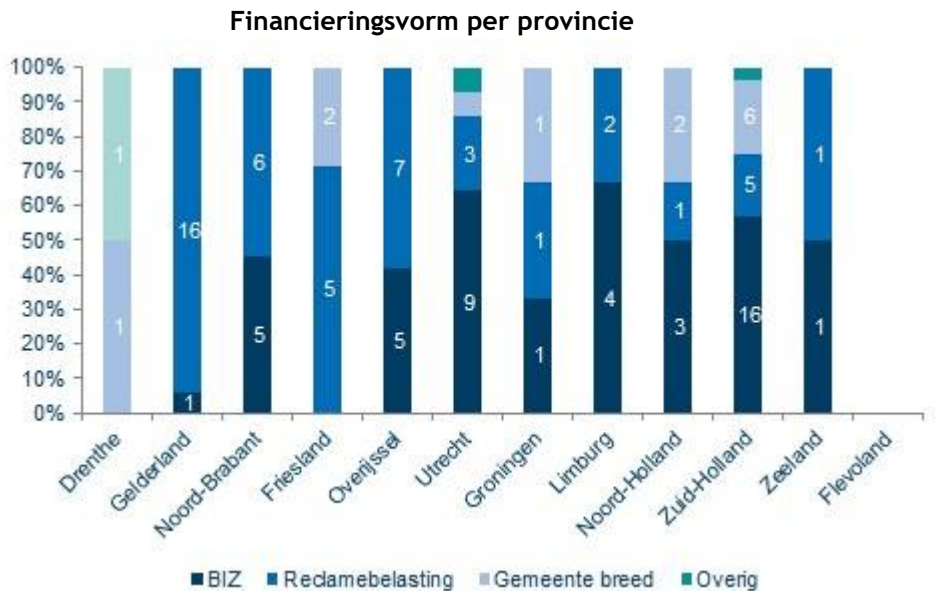
Er zijn verschillende soorten ondernemersfondsen te onderscheiden op basis van de manier waarop zij gefinancierd worden. Te weten: Een bedrijven investeringszone (BIZ), reclamebelasting en gemeente brede fondsen, waarvan de laatste categorie te onderscheiden is in het Leids en Veldhovens model. Dit zijn de belangrijkste en meest gebruikelijke vormen. Overige modellen zoals verplichte deelname door bijdrage bij grondaankoop is opgenomen onder de categorie overig (Figuur 8).

Ondernemersfondsen die gefinancierd worden volgens het Leids model hebben gemiddeld een significant hoger budget dan de andere vormen van financiering, waarschijnlijk vanwege het feit dat dit model een gemeente breed model betreft. Hieruit valt op te maken dat het belangrijk is de mate waarin een doel breed gedragen wordt in het oog te houden bij de keuze voor een bepaalde vorm van financiering.

Figuur 8; Verschillende soorten ondernemersfondsen ingedeeld naar financieringsvorm.

Vooraf voor kleinere gemeenten lijkt het daarmee nuttig een gemeente breed ondernemersfonds op te zetten. Op die manier kan het (grotere) budget in onderling overleg op de juiste manier ingezet worden. Dit lijkt in werkelijkheid ook het geval te zijn. De omvang van de gemeente naar aantal inwoners is namelijk van invloed op het aantal ondernemersfondsen. De bevolking van gemeenten met een of meerdere ondernemersfondsen is significant groter dan de bevolking van gemeenten zonder ondernemersfonds. Ook zijn er in grotere gemeenten vaker dan in kleinere gemeenten meerdere ondernemersfondsen actief.

Figuur 9; De financieringsvormen per provincie

Tot slot lijkt er tussen een aantal provincies een verschil te zijn in de vorm van financiering die voor een ondernemersfonds gekozen wordt. Doordat de respons in een aantal provincies achterblijft, is niet voor alle provincies een uitspraak te doen. De provincies die het meest in het oog springen zijn Gelderland en Zuid-Holland, waar respectievelijk reclamebelasting en BIZ met afstand de belangrijkste vormen van financiering zijn. Ook in Utrecht is een BIZ een veelvoorkomende vorm van financiering. In Overijssel en Noord-Brabant lijkt de financieringsvorm verdeeld over een BIZ en reclamebelasting. Tenslotte komt het gemeente breed (Leids) model het meest voor in de provincie Zuid-Holland.

Conclusie

Het onderzoek naar de ontwikkeling van ondernemersfondsen in Nederlandse gemeenten levert een aantal interessante bevindingen op. Daarnaast leveren de resultaten van voorliggend onderzoek een aantal interessante vervolgvragen op. Allereerst is geconstateerd dat in circa 70% van de gemeenten die hebben deelgenomen aan dit onderzoek een of meerdere ondernemersfondsen actief zijn. In gemeenten zonder ondernemersfondsen is een gebrek aan draagvlak vaak de reden dat ondernemersfondsen niet opgericht of gestopt zijn. Het is opvallend dat het aantal ondernemersfondsen in de deelnemende gemeenten vanaf het jaar 2009 een stijging vertoont, waarbij een piek te zien is in de jaren 2011-2012 en 2016.

Gekeken naar de doelen van een ondernemersfonds valt enerzijds op dat er verschillen bestaan tussen vooral het doel van ondernemersfondsen op bedrijventerreinen, waar beveiliging een veelvoorkomend onderwerp is, en ondernemersfondsen in binnensteden en andere locaties, waar voornamelijk promotie van het gebied een vaak gesteld doel is. Ook het organiseren van evenementen is een terugkerend onderwerp op alle locaties behalve bedrijventerreinen.

De budgetten van ondernemersfondsen zijn eveneens per doel en per financieringsvorm verschillend, waarbij vooral opvalt dat een gemeente breed financieringsmodel (Leids en Veldhovens model) een significant hoger budget heeft dan andere vormen van financiering. Dit geldt eveneens voor ondernemersfondsen met Park/Centrummanagement en/of beveiliging als doel. Dit valt mogelijk te verklaren doordat ondernemersfondsen met dit doel zowel een breed draagvlak onder ondernemers als een brede toegevoegde waarde hebben. Of dit daadwerkelijk zo is kan in een vervolgonderzoek bevestigd worden. Per provincie lijkt op basis van de respons een verschil te zijn in de gekozen financieringsvorm.

De verdere invloed van ondernemersfondsen op de lokale economie is een ander interessant topic voor vervolgonderzoek. In dit onderzoek is wel gekeken naar de ontwikkeling van ondernemersfondsen qua budget en de relatie tussen gemeente en ondernemers en ondernemers onderling, maar de invloed op de lokale economie komt niet naar voren. Door middel van verder onderzoek kan er gekeken worden of ondernemersfondsen invloed hebben op de omzet van bedrijven of de waarde van het vastgoed om zo de meerwaarde van ondernemersfondsen verder aan te tonen. Stichting CLOK is momenteel bezig met het verkennen van de mogelijkheden voor een dussdanig vervolgonderzoek.

Bijlage - overige doelen

- Versterking lokale economie
- Wifi
- Versterken van economische structuur
- Toename bezoekersaantallen en koopkrachtbinding
- Versterken centrumgebied
- Behoud werkgelegenheid en voorzieningenniveau
- Verbeteren van sfeer in binnenstad en samenwerking gemeente
- Economische ontwikkeling stimuleren
- Financiële noodzaak vanwege teruglopend ledenaantal bij de winkeliersvereniging
- Feestverlichting
- Kwaliteitsbehoud c.q. kwaliteitsverbetering
- Versterken economische kwaliteit centrum
- Versterken van het ondernemersklimaat in brede zin
- Organiseren parkeren
- Schoon, heel en veilig aspecten

- Veiligheid
- Kan verschillen per deelgebied of sector
- Realisatie doelen genoemd in uitvoeringsprogramma
- Realisatie uitvoeringsprogramma's economische visienota
- Duurzaamheid en energie
- Versterken van economische structuur

CONCEPT